

PÆDAGOGISK LÆREPLAN

DAGTILBUD TORSTED

LIVSDUELIGHED
SAMSPIL OG RELATIONER
TRIVSEL, UDVIKLING OG LÆRING

Indhold

INDLEDNING	5
HVEM ER DAGTILBUD TORSTED.....	5
SIRIUS	6
MALURT	7
NEPTUN.....	8
ØSTERHÅB	9
EVENTYRBAKKEN	9
DAGPLEJEN	9
VISION FOR BØRN I TORSTED.....	10
DET FÆLLES PÆDAGOGISKE GRUNDLAG	11
BØRNESYN	12
RELATIONER	13
LIVSDUELIGHED.....	14
.....	15
UDVIKENDE ØJEBLIKKE	15
DANNELSE & BØRNEPERSPEKTIVET	16
LEG.....	17
VORES FOKUSOMRÅDER FOR LEGEFÆLLESSKABER	18
NYSGERRIGHED OG SE NØJE EFTER.....	19
UDELIV	19
SPROG.....	19
KROP OG SANSER	20
LÆRINGSMILJØ.....	21

BØRN I UDSATTE POSITIONER.....	22
PARTNERSKAB MED FORÆLDRENE	23
BØRNEENS OVERGANGE	24
.....	25
ARBEJDSMETODE	25
LÆRINGS, UDVIKLINGS- OG TRIVSELSVÆRDIER	26
DE SEKS LÆREPLANSTEMAER	27
ALSIDIG PERSONLIG UDVIKLING	28
LÆRINGSMÅL	28
TILTAG	28
SOCIAL UDVIKLING	29
LÆRINGSMÅL	29
TILTAG	29
KOMMUNIKATION OG SPROG	30
LÆRINGSMÅL	30
TILTAG	30
KROP, SANSER OG BEVÆGELSE	31
LÆRINGSMÅL	31
TILTAG	32
NATUR, UDELIV OG SCIENCE.....	33
LÆRINGSMÅL	33
MODELLER OG PEJLEMÆRKER.....	33
STEAM I DAGTILBUD	33
TILTAG – BÅDE INDE & UDE.....	34

KULTUR, ÆSTETIK OG FÆLLESSKAB	35
LÆRINGSMÅL	35
TILTAG	35
SKEMA TIL HANDLING	36
EVALUERINGSKULTUR	37
EVALUERINGSMETODER	38
PÆDAGOGISK LÆREPLAN	39
MÅL	40
TILTAG	40
TEGN	40
EVALUERINGSSKEMA	41

INDLEDNING

DAGTILBUDSLOVEN OG DE STYRKEDE PÆDAGOGISKE LÆREPLANER

Den nye dagtilbudslov og dermed de nye styrkede læreplaner blev vedtaget i 2018.

Den pædagogiske læreplan er dermed vores fundament, som skal udøves og afspejles i den pædagogiske praksis og hverdag. Læreplanen skal medvirke til at videreudvikle kvaliteten af vores praksis gennem faglige refleksioner og kvalificerede evalueringer.

Den er dermed et værdifuldt og dynamisk redskab, der giver os rammen for at arbejde systematisk med planlægning, evaluering og videreudvikling af kvaliteten for børnene og læringsmiljøerne.

Læreplanen er det fælles faglige fokus og rammen for børnenes trivsel, udvikling, dannelse og læring. Læreplanen skal sørge for, at vi har det samme videns grundlag og et fælles sprog for alle medarbejdere.

Flere oplysninger findes på vores hjemmeside: <http://dagtilbud.horsens.dk/torsted>

I 2023 har vi i teamet af pædagogiske vejledere og ledere videreudviklet på vores pædagogiske læreplan, og udarbejdet 2 overordnede pædagogiske opskrifter for henholdsvis de 0-2 årige og de 3-6 årige. Dette er blevet introduceret og implementeret for medarbejderne i 2023.

Med afsæt i disse udarbejder det enkelte team skema til handling, hvor personalet beskriver de mål og indsatser som de målrettede arbejder efter og er optagede af. Både de pædagogiske opskrifter samt skema til handling, kan findes på Aula.

HVEM ER DAGTILBUD TORSTED

Dagtilbud Torsted består af Malurt, Sirius, Neptun, Eventyrbakken, Østerhåb, samt 13 dagplejere.

I Eventyrbakken, Sirius, Malurt og Neptun har vi både vuggestue og børnehavegrupper. Østerhåb er vores natur og udelivs børnehave.

Ud over vores børnehuse har vi lokaler i MiniThor, som er beliggende Skolesvinget 2, som anvendes som udflugtsmål for Sirius, samt som legestuegruppe for vores dagplejere på skift.

Ud over det pædagogiske personale, er der ansat 1 dagtilbudsleder, 3 assisterende ledere, 4 pædagogiske vejledere, 2 administrative medarbejdere og en pedel. I vores produktionskøkken er der ansat en kostfaglig eneansvarlig, 3 ernæringsassistenter. Derudover er der medarbejdere til at hjælpe med i køkkenerne i børnehuserne.

Alle vores børnehuse har udarbejdet en beskrivelse af deres værdier og særkender, der vægtes i det pågældende børnehus.

SIRIUS

Sirius er en institution, som er beliggende på Torstedalle 104, og som har været institution i over 40 år. I Sirius har vi 30 vuggestuebørn og ca. 88 børnehavebørn.

Vi er optaget af hverdagspædagogikken, og arbejder med at der er leg og læring for børnene i alle situationer gennem hele dagen. Dette lige fra måltider, stunder i garderoben, legepladsen og planlagte aktiviteter.

Vi er optaget af at udvikle på børnenes kompetencer og potentialer, og tager afsæt i deres nærmeste udviklingszone.

Vi møder børnene, forældrene og hinanden i et resourcesyn, og har et stort fokus på børnenes trivsel, udvikling og læring.

Vi arbejder med inkluderende læringsmiljøer, hvor både børn og voksne sætter sig selv i spil, og organisere pædagogik, som er præget af både forudsigelighed og spontanitet.

Vores legeplads er indrettet med mange muligheder for leg og bevægelse. Legepladsen er skabt for og til børn.

På legepladsen er der store træer og buske mv, som gør at vi hele tiden kan følge årstiderne.

I indretningen af læringsmiljøerne indenfor, har vi fokus på børnenes muligheder for leg og fordybelse. Dette fokus har vi særligt haft for vores fællesrum, som vi har indrettet med mange små læringsmiljøer.

Vi tager ofte på ture i nærmiljøet, hvor vi giver børnene nogle rigtig gode muligheder for at de kender det miljø, som de vokser op i.

Vi er en institution med mange traditioner, som vi værner om. Vi følger årstiderne, og de muligheder det skaber for vores pædagogik i huset.

Vi tager børnenes perspektiv, når vi planlægger julefester, påskefrokost, fastelavn mv.

MALURT

Malurt er en integreret institution, som er beliggende på Torstedalle 108. I Malurt har vi 2 vuggestuegrupper på ca. 24 børn i alt og 3 børnehavegrupper på ca. 45 børn i alt.

I Malurt er vi optaget af traditioner og kultur. Vi lægger stor vægt på den gode stemning, at have det sjovt og kunne høre glæde og latter. Vi beskriver os selv som et hjertevarmt hus, hvor vi har respekt for hinanden og hinandens forskelligheder. Den ligeværdige kommunikation har stor betydning for os.

Vi vægter mødeøjeblikket højt, for os er det vigtigt at møde børnene, forældrene og hinanden ud fra et ressourcensyn. Vi har stort fokus på at skabe nogle gode lege og læringsmiljøer, hvor der er mulighed for leg og fordybelse. Disse miljøer skal være med til at understøtte børnenes udvikling, trivsel og læring.

Det er i samspillet med andre, at vi udvikler os som mennesker. Venner er som psykologisk ilt – vi har ganske enkelt brug for venner for at kunne lære. Den fællesskabsfølelse, som venskaber giver, er afgørende for vores trivsel. Hvis man bliver overset, føler sig alene eller udenfor vil de fleste mistrives – uanset om du går i børnehave eller i skole. Relationer er nødvendige, for det er i relationen med andre, at vi lærer at være mennesker. Med den viden er vi meget bevidste om, hvordan vi understøtter børnene i at skabe relationer, hvor der gives plads til forskelligheder og hvor vi lærer at udfolde venskabet på godt og ondt.

Vores mål er at skabe leg og læring gennem hele dagen. Vi er optaget af, at der er læring for børnene i alle situationer gennem hele dagen, hvad enten det er at tage det første skridt eller klatre højt op i et træ.

I Malurt har legen en meget central rolle. Vi vægter en leg der er båret af lyst og som for børnene er alvorlig og meningsgivende. Legen er central for børns udvikling, den gør os robuste, kreative, nysgerrige, innovative og sociale.

Vi prioriterer helhedssynet på barnet, vi arbejder på at skabe en rød tråd mellem børnenes overgange, hvad enten det er hjemmefra, fra dagplejen/vuggestuen eller fra børnehaven til skolen, vi har fokus på at få skabt et samarbejde der kan imødekomme det enkelte barns og gruppens behov.

Vuggestuen og børnehaven har dejlige legepladser, der byder på mange forskellige læringsmiljøer, hvor små som store fællesskaber kan udfolde sig. Børnene tilbydes en hverdag med forskellige legeelementer og legeredskaber.

Vi lægger stor vægt på at børnene får et godt kendskab til nærmiljøet, så vi planlægger ofte ture ud af huset, hvor vi går på opdagelse i, hvad der befinder sig i verden omkring os.

For os er partnerskabet med Jeres forældre fundamentet til at barnet får en god tid i Malurt. Når I får tilbudt en plads i vuggestuen, tilbyder vi at komme på hjemmebesøg, hvor vi i Jeres trygge rammer taler om Jeres barn og lærer hinanden at kende. Gennem tiden i daginstitutionen vil I ydermere blive indkaldt til samtaler, hvor vi drøfter Jeres barns udvikling og trivsel.

NEPTUN

Børnene udvikles i eksperimenterende læringsrum, hvor legen er det bærende element. Gennem leg vil vi understøtte det gode børneliv. Vi vægter både barnets spontane og selvorganiserede leg, som skal anerkendes og respekteres.

Vi voksne er nysgerrige og undersøgende på hvordan legen giver mening for barnet – hvad er vigtigt og hvad er på spil.

Vi er inspireret af hjernesmart pædagogik, der taler ind i "at vi skal oplyse de stier, vi gerne vil betræde".

Neptun er certificeret som Sangprofil institution. En sangprofil institution vil sige at personalet opnår sangpædagogiske færdigheder der bidrager til det kreative og glade børneliv. Helt konkret synger vi hverdag i differentieret og forskellige sammenhænge. Sang og musik er naturlige udtryksformer der skaber glæde, energi og fællesskaber for alle børn og voksne. Gennem sang understøtter vi barnets lyst til rytme og bevægelse.

Centralt i huset har vi et nyindrettet fællesrum, som er indrettet med mange forskellige læringsmiljøer, som danner grundlag for styrelse af børnenes nysgerrighed, fordybelse og læringsudvikling.

Vi har nogen fantastiske udearealer og prioriterer udelivet højt.

I plantagen og sommerhuset kan vi sammen være eksperimenterende. Vi går på opdagelse i skovbunden, i træerne og følger naturens cyklus.

Naturen er med til at styrke børnenes balance – grovmotorik og koordineringsevne. I naturen styrkes tolerancen, der opstår færre konflikter – naturen mindsker i sig selv stressniveauet. Børnene har mulighed for at eksperimentere og åbne op for kreativiteten.

Vi er inspireret af projektet Kom Ud i dag og er optaget af at folde elementer fra dette projekt ud i den pædagogiske praksis.

Børn og voksne er ligeværdige skabere af Neptuns liv. Naturens muligheder inddrages i hverdagens praksis med eksperimenterende legeværksteder, hvor vi følger børnenes interesser og intentioner.

Sproget har stor betydning for barnets personlige og sociale udvikling og er kommunikationsmiddel i barnets kontakt til omverdenen. Med den viden er vi optaget af at tilbyde læringsmiljøer, hvor der er mulighed for at udvikle sproget.

Vi er fokuseret på at skabe sprogrige miljøer, i planlagte aktiviteter, dagligdagens rutiner, i en-til-en interaktioner, samt i spontane lege og aktiviteter.

Vi er inspireret af projektet "Vi lærer sprog". "Vi lærer sprog" er et konkret værktøj, som kan benyttes i vuggestuer og børnehaver til at arbejde systematisk og effektivt med at styrke børns tidlige sprogtilegnelse.

I vores hus skal børnene opleve sig som succesfulde. Børnenes stemmer, intentioner og interesser er en væsentlig forudsætning for børnenes liv og hverdag i Neptun. Vi er optaget af at belyse børnenes perspektiver, bringe dem i spil og inddrage dem i den pædagogiske praksis.

Vi ønsker at tilbyde nogle læringsmiljøer, hvor vi understøtter barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse. Børnene skal føle sig hørt, set og forstået. De skal opleve at de har en værdi i sig selv. Børnene skal mødes af autentiske voksne, der møder dem med anerkendelse, optimisme og troen på at de kan mestre små som store udfordringer.

Børnene skal lære styrken i forskelligheden, vi vil gøre dem opmærksomme på hvad forskelligheden kan bidrage med i fællesskabet og demokratiet. I fællesskabet understøtter vi dannelsen af relationer, børnenes venskaber respekteres og understøttes.

ØSTERHÅB

Østerhåb er en 12 år gammel natur-og udelivs institution beliggende på Østerhåbsalle 1. I Østerhåb har vi ca. 80 børnehavebørn.

Vi er som samlet institution optaget af hvordan vi kan arbejde pædagogisk med naturen, og hvordan børnene bevarer en nysgerrig, eksperimenterende og naturlig tilgang til alle de muligheder natur kan bidrage med. Vi anser det for vigtigt for barnets udvikling, at det er med til selv at finde løsninger på udfordringer, hvor de voksne er støttende og iagttagende, men ikke nødvendigvis blander sig. I Østerhåb tænker vi "Hellere hul i en finger, end hul i udviklingen".

Vores pædagogiske grundsyn er som beskrevet med naturen som metode. Det vil sige, at vi er opmærksomme på at have naturen i fokus når vi eksempelvis arbejder med børnenes sprog, og vi gør en dyd af at benævne ting ved deres rette navn – eksempelvis er en and også en andrik og gråand – og aldrig en andefar eller andemor ☺

Vores legeplads er stor, og opdelt i flere områder. Vi har både skov, bålhytter, bakker, fodboldbane samt egen sø – som selvfølgelig er indhegnet og aflåst. Vi har de bedste læringsrum udenfor, og grupperne er ude hele året. Børnene i Østerhåb er inddelt i grupper, med faste voksne, som fungerer således om formiddagen. Om eftermiddagen er vi et fælles hus, med aktiviteter på tværs, og vi drager derved nytte af det gruppeopdelte, samt funktionsopdelte.

Børnene i Østerhåb er ofte på ture i området – både til fods og i vores el ladcykler. Vi har i løbet af året temauger, som eksempelvis "spireuge", hvor vi gør udeområdet klar til sommeren. Hvert år i august har vi alle en heldagstur, hvor vi gør brug af naturvejledere til at inspirere børn og voksne.

EVENTYRBAKKEN

Eventyrbakken er opført i 2021, og er en integreret institution.

Eventyrbakken er bygget som et H-hus, med et fællesrum placeret i husets midte. Der er således 4 længer i huset, hvor de 3 af længerene er indrettet med 11 grupperum til henholdsvis vuggestue/børnehavebørn. Den sidste længe anvendes til personalerum, forberedelsesrum, samt ikke mindst vores store produktionskøkken, som dagligt tilbereder mad til alle børnene i Dagtilbud Torsted.

Huset rummer endvidere motorikrum, orangeri, Mindlab, sprogværksted, samt et multiværksted. Vi har endvidere en meget stor legeplads med mange gode muligheder for leg og bevægelse. Desuden har vi 6 ladcykler, som anvendes til gode ture rundt i nærområdet.

Vi er på nuværende tidspunkt stadig i gang med indretningen af rummene placeret omkring Vi er meget optaget af at skabe en spændende og alsidig hverdag for børnene med afsæt i de pædagogiske læreplaner samt Dagtilbud Torsteds DNA. For børnene skal det opleves som at være et eventyr, at gå i Dagtilbud – og de skal fyldes med håb og optimisme i et positivt læringsmiljø.

DAGPLEJEN

Der er ansat 13 dagplejere der arbejder i eget hjem. Dagplejeren har hver deres eget særkende der er beskrevet på vores hjemmeside. Fælles for dem alle 13 er at de har gode legemuligheder både inde og ude, der sikrer gode læringsmiljøer. Alle 13 bor i hus og har en indhegnet have, med sandkasse, græs og fliser, hvilket giver børnene god mulighed for at udfolde sig med bl.a. at køre på cykel og scooter. Indenfor har alle 13 et stort værelse, hvor børnene har muligheder for forskellige udfoldelser. Dagplejeren har en åbningstid på 48 timer om ugen som kan variere alt efter børnenes behov. Dagplejeren benytter sig ligeledes af de lokale muligheder i nærområdet. 1 gang om ugen er der heldagslegestue, hvor børnene bliver afleveret og hentet i legestuen. Her mødes 4

dagplejere fast en gang om ugen med deres børnegruppe og det tilstræbes at børnene gæsteplaceres ved dagplejerne i legestuegruppen.

VISION FOR BØRN I TORSTED

HORSENS KOMMUNES VISION

"Vi vil have et dagtilbud hvor børns lyst og motivation til at lære og til at indgå i sociale fællesskaber udfoldes optimalt af professionelle medarbejdere, der kontinuerligt anvender ny og reflekteret viden om læring, samt om differentierede og dynamiske læringsmetoder og læringsmiljøer. "

I dagtilbud Torsted beskriver vi vores understøttende vision således:

Vi er Højkvalitetsdagtilbuddet, hvor børnene trives og udvikles i meningsfulde læringsmiljøer, hvor nysgerrighed og lyst til at lære understøttes.

Dagtilbud Torsted vil derfor være kendetegnet ved:

- At alle børn har ret til betydningsfulde relationer til både børn og voksne.
- At det er sjovt og meningsfuldt for børnene at være en del af vores fællesskaber.
- At børnene udfordres tilpas i forhold til deres potentialer og kompetencer med henblik på at udvikle deres almene dannelse, viden og kunnen.
- At der er sammenhæng mellem den pædagogiske praksis, leg og læring.
- At arbejdet med leg og læring i dagtilbuddet sker på baggrund af en dynamisk læreplan, som er videns- og evidensbaseret og kommer til udtryk i en reflekteret pædagogisk praksis.
- At dagtilbuddet i samarbejde med forældrebestyrelsen har udviklet en strategi for, hvordan vi arbejder med forældreinddragelse som en metode til at understøtte det enkelte barns læring og udvikling.
- At dagtilbuddet har udviklet en evalueringskultur, der bygger på systematik og videndeling, med henblik på at udvikle den pædagogiske praksis.

DET FÆLLES PÆDAGOGISKE GRUNDLAG

Den pædagogiske læreplan udgør rammen for dagtilbuddets arbejde med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen skal udarbejdes med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag. Det fælles pædagogiske grundlag består af følgende elementer.

BØRNESYN

Børn og barndom har en helt særlig værdi i sig selv.

- Børn er kompetente aktører, de føler, tænker, tror, mærker og sanser.
- Alle børn skal have oplevelsen af autonomi og tilstrækkelig selvbestemmelse.
- Alle børn har en særlig ret til at blive passet på.
- Alle børn har ret til tætte betydningsfulde relationer til både voksne og andre børn.
- Børn skal møde autentiske, tilgængelige og engagerede voksne, som har en oprigtig interesse i hele barnet.
- Alle børn har ret til i alle situationer, at blive mødt i deres følelser og behov og ret til at møde sensitive, anerkendende, empatiske og omsorgsfulde voksne.
- Børn har ret til, at blive mødt med positive forventninger, glæde, håb og optimisme og til at færdes i et dagtilbud, med en varm, omsorgsfuld og let stemning.
- Børn har ret til, at få erfaringer med de store følelser, og skal understøttes i erfaringer med, at ikke alle drømme og forventninger kan indfries.
- Børn har ret til interaktioner af høj kvalitet, for at få viden om verden og sig selv.

RELATIONER

Relations begrebet er blevet sat på dagsordenen i den styrkede pædagogisk læreplan, og man taler om pædagogisk relations professionalisme. Den professionelle relations kompetence udspringer ikke af private erfaringer, men af faglig viden.

I Dagtilbud Torsted vil vi sætte fokus på relationer og interaktioner mellem voksne og børn i de pædagogiske læringsmiljøer med et helt særligt fokus på tryk tilknytning.

Det vil vi gøre med afsæt i Torsteds DNA hvor helhjertethed, professionel kærlighed, visionen om at være relationsspecialister og høje standarder for omsorgspraksis er kernen. Målet er livsduelige børn, børn som både har gode erfaringer med relationerne til andre omkring barnet og erfaringer med det, som kan sanses og føles inden i barnet.

LIVSDUELIGHED

Livsduelighed handler om at holde balancen i livet når man møder udfordringer og modgang. 'Tumlinge' figuren er en metafor og model for livsduelighed, den symboliserer at selvet kan genoprette balancen, men at det kræver et stort selvværd.

Individets selvfølelse skabes af selvtillid og selvværd. Selvværdet er de tanker og følelser, som barnet har om sig selv og verden omkring sig.

*"Det relationelle forhold er det stillads, der bidrager til udviklingen af en positiv selvfølelse, selvværd og selvtillid."*¹

Det vil altså sige, at de samspilserfaringer hjemme og i vuggestuen er byggestenene til livsduelighed.

Den viden vil vi bruge, når vi sætter fokus på vores samspil. Vi vil have fokus på relationen til det enkelte barn, samt vores nonverbale og verbale kommunikation.

vuggestuebarnet får barnets selvværd og

barn/voksen relationer og

I Dagtilbud Torsteds pædagogiske fundament beskrives, hvordan relationsspecialister skal være kendetegnet ved bl.a. at besidde en faglig viden om samspil, tilknytning og relationer samt at kunne sætte sig selv i spil ift. dette.

Vi vil anvende teori om tilknytning, samspil og relationer, den treenige hjerne, leg og sprog i samspil til at beskrive, hvorfor og hvordan vores læringsmål er væsentligt.

Rikke Yde Tordrup skriver: "Tilknytningsteorien betragtes i dag som en af de vigtigste psykologiske teorier om, hvordan vi mennesker forholder os til **nærhed, beskyttelse og omsorg** på den ene side og **selvstændighed, nysgerrighed og udforskning** på den anden side."

Når barnet oplever, at der er "fare på færde" aktiveres barnets tilknytningssystem og barnet udviser tilknytningsadfærd fx ved at barnet græder. Oplever barnet at blive trøstet og beroliget mange gange af en voksen, bliver den voksne en del af barnets trygge base. Når barnet oplever en voksen som en tryk base, dæmpes barnets tilknytningssystem og barnets udforskningssystem aktiveres.

Der findes både trygge og utrygge tilknytningsmønstre. Utryk tilknytning er en risikofaktor i forhold til barnets udvikling. Når et barn med utrygge tilknytningsmønstre skal have positive erfaringer med tryk tilknytning, samspil og relationer, som kan regulere barnet fra uro og utryghed til ro og tryghed, skal der være mange udviklende øjeblikke.

¹ Anne Linder: "Livsduelighedens pædagogik" kap. 1. "Livsduelighedens relationsprofessionalisme"

UDVIKLENDE ØJEBLIKKE

Et udviklende øjeblik er en særlig mental kontakt, hvor den trygge tilknytning styrkes. Den voksne giver via samspillet, barnet en oplevelse af, at den voksne ved, hvordan det er at være netop dette barn i dette øjeblik. Rikke Yde beskriver det således: *"Jeg ved, at du ved, at jeg ved" eller "jeg føler, at du føler, at jeg føler"*. I et udviklende øjeblik er det vigtigt at den voksne afstemmer sig efter barnets følelser (affektiv afstemning).

Et udviklende øjeblik kan også opstå, når den voksne spejler barnet og kommer med et sprogligt udsagn. Her spejler den voksne barnets følelse *"tilbage til barnet i en roligere form, som barnet kan forholde sig til og tage ind. "Jeg kan se, at du græder, og jeg tror, at du lige blev rigtig ked af det indeni" kan du sige med en rolig stemme og rolige øjne."* Spejlingen opstår, når barnet opdager, at den voksne ser det, som sker inden i barnet.

DANNELSE & BØRNEPERSPEKTIVET

Børn skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse. Børn har ret til at give udtryk for deres mening og krav på, at denne mening respekteres. Det er børnene, der er eksperter i at gå i dagtilbud. Vi er derfor nysgerrige på deres tanker, følelser og deres fortælling/perspektiv. Børneperspektivet skal være tydeligt, og vi arbejder derfor systematisk med børneperspektiver. Det er vores opgave at få øje på det og invitere det indenfor, og vi skal være villige til at handle på de nye indsigter, som vi får. Hvis vi er nysgerrige og inddrager børns perspektiver, giver det både nye indsigter og et bedre børnemiljø.

Der er forskellige måder at se børneperspektivet på:

- Udefra: her analyserer vi barnets handlinger og udtryk.
- Tilstræbt / indefra: her forsøger den voksne at indleve sig i og forstå, hvad barnet føler og oplever i en given situation.
- Fra barnet: her lytter vi til barnets egen fortælling og udtryk

Det handler om også at se det *fra* børnene, og ikke kun *på* børnene. De voksne skal kunne skifte perspektiv og gøre sig umage for at forstå, hvad der er på spil for børnene. Der er altid en mening med det, børnene gør. Børn skal opleve at have indflydelse på udformningen af dagligdagen og aktiviteterne.

I Dagtilbud Torsted tilstræber vi at involvere børnene i evaluering og udvikling af vores lege- og læringsmiljøer, og vi vil arbejde med børneperspektiver på det gode børneliv set udefra, indefra og fra barnet. Vi vil lave børneinterviews, og anvende børnenes egne billeder og tanker og fortællinger om deres børneliv.

LEG

Vi ser legen som et vigtigt socialt- og relationelt rum, hvor barnet kan eksperimentere med mange forskellige situationer. Legen fremmer fantasi, selvværd og identitet og er med til at understøtte barnets indlevelse og forståelse for andre. Legen har værdi i sig selv og i leg kan der foregå masser af læring.

Børn lærer ved at udforske med krop og sanser, ved at undre sig, blive udfordret og have mulighed for at kunne eksperimentere. Læringen sker i en vekslen mellem børnenes lege og mere planlagte aktiviteter og de mange hverdagsrutiner som fx når vi spiser frokost, tager tøj på / af i garderoben, vasker hænder, toiletbesøg, får skiftet ble m.m.

De voksne er aktivt deltagende og understøtter børnenes leg via vejledt legedeltagelse. Det betyder i praksis, at de voksne understøtter børnene til at udvikle legen, hjælper børnene videre hvis de er gået i stå i legen. De voksne leger med når der er brug for det. De voksne er engageret, autentiske og oprigtig interesseret i børnenes leg.

Vi har et stort fokus på at det enkelte barn og gruppens legekompetencer understøttes, så alle børn oplever at de er en del af de legefællesskaber vi har. Vi tilrettelægger legemiljøer, med mange varierede legemuligheder, der understøtter barnets idegenerering, forestillingsevne og fantasi.

At lege er at *lade som om* og en forudsætning for at kunne *lade som om* er at børnene kan forestille sig noget og har en god hukommelse og fantasi. Fantasien er evnen til at bearbejde, omforme, og overskride virkeligheden. Fantasien skabes gennem billeder, sansninger, fornemmelser, stemninger, indtryk og drømme. Heri ligger blandt andet kimen til kreativiteten og den abstrakte tænkning. Når børn leger øver de sig i at forholde sig søgende og udforskende til deres omgivelser. Derved udvikles grundlæggende forudsætninger for at kunne være en kompetent, aktiv deltager i verden.

Det er vigtigt, at vi sørger for gode vilkår og betingelser i vores legemiljøer, hvor børnene har mulighed for at:

Give udtryk for egne følelser, behov og interesser	Lytte til andre	Forfølge motiver
Øve indflydelse på deres liv	Udvikle venskaber	Deltage i betydningsfulde fællesskaber
Samarbejde	Værdsætte forskelligheder	Respekttere andres standpunkter og ideer
Håndtere uenigheder og konflikter	Udvikle fantasien og legeevnen	Udforske omgivelser og fordybe sig
Tænke, handle og udtrykke sig kreativt	Forstå og anvende symboler	Lege, kommunikere og skabe
Bruge hele kroppen og alle sanserne	Kende kulturelle normer og værdier	Orienter sig i omverdenen
Opøve konkrete dagligdags færdigheder	Reflektere over oplevelser og erfaringer	Opleve og udforske naturen
Skabe kultur	Være menneske blandt andre mennesker	

Leg og læring supplerer hinanden. Legen udgør en unik ramme for at børnene kan udvikle deres kompetencer og har en afgørende betydning for børns selv- og identitetsdannelse.

VORES FOKUSOMRÅDER FOR LEGEFÆLLESSKABER

Vi arbejder med mindre, differencerede børnegrupper, hvor vi tager afsæt i mere specifikke og målrettede aktiviteter fx leg/fællesskaber, NUSSA, motorik, yoga, sprog mm.

Vi tilrettelægger *rum i rummet*. Det betyder, at der er etableret mindre legeområder i grupperummene og i fællesrum, hvor mindre børnegrupper har mulighed for fordybelse i leg. Vi er optaget af hvordan kroppen kan tænkes mere ind i vores legemiljøer.

Vi tilrettelægger legemiljøer både ude og inde, så børnene både tilbydes traditionelle og fleksible legematerialer og muligheder. Legemiljøerne skal være sjove, inspirerende, udfordrende og lægge op til at være eksperimenterende og kreative. På den måde giver vi børnene forskelligartede og varierede lege - og deltagelsesmuligheder.

Vi arbejder aktivt med både inde- og uderummet og vi udnytter muligheder på nye måder. Vores legepladsområder kan fx indeholde små hygge områder, stille områder, træværkstedsområde, ude-dukkekrog eller et eksperimenterende område med mudder og vandlege.

Vi arbejder på mange forskellige måder for at skabe overblik, struktur og forudsigelighed for børnene

NYSGERRIGHED OG SE NØJE EFTER

Hos os er styrkelsen af den eksperimenterende tilgang i fokus. Det handler om at gøre børnene nysgerrige på omverdenen, se nøje efter, undre sig sammen og tænke krop og bevægelse ind i hverdagen.

Vores pædagogiske praksis tilrettelægges således, at den understøtter og giver børnene redskaber til at være undersøgende og gå på opdagelse i kroppens formåen og naturen via lege, spil og fysiske aktiviteter og eksperimenter. Mange varierede oplevelser og erfaringer giver et godt udgangspunkt for børnenes videre udvikling.

Det betyder fx at vi understøtter børnene i at:

- Se nøje efter, få øje på forskelle og ligheder, og kategorisere og fordybe sig.
- Få konkrete erfaringer via en eksperimenterende naturvidenskabelig tilgang.
- Opleve glæde ved at undersøge og lege med tal, former, mønstre og farver.
- Tilegne sig gode og anvendelige begreber.
- Få erfaringer med forskellige størrelser, former og mål ved at sortere og sammenligne – derfor er fx oprydningen en aktivitet med stort læringsindhold.
- Få erfaringer med placering og orientering, og på den måde udvikle deres evner til lokalisering og fornemmelse for rum og retning
- Få erfaring med risikofyldt leg, hvor børn får mulighed for at bryde grænser og tage chancer, og dermed udvikle sig motorisk og mentalt.

UDELIV

Vi lægger stor vægt på at skabe fantasifulde udemiljøer, der lægger op til eksperimenterende og varierede aktiviteter og udfoldelsesmuligheder. Vi benytter ofte de omkringliggende muligheder i Torsted. Her oplever og øver børnene sig i at færdes i naturen og øver sig på at have respekt for dyre- og plantelivet. Endvidere har vi i alle vores huse legepladser, som understøtter børnenes udforskningstrang i hverdagen.

SPROG

Vi arbejder målrettet med børnenes sproglige udvikling, da barnets sproglige kompetencer er en vigtig forudsætning for barnets trivsel. Sprog er vigtigt for at kunne begå sig i sociale sammenhænge og i legen med de andre børn. Børn har bedre mulighed for at blive forstået og for at kommunikere med andre, hvis de har et rigt og nuanceret sprog, og hvis de ved, hvordan de skal bruge sproget i forskellige situationer. Sproget giver os mulighed for at forstå den verden, vi er en del af.

Forskning viser, at jo mere kompetent barnet er i den tidlige sprogtilegnelse, jo lettere har barnet ved at tilegne sig sproget senere hen og knække læsekoden. Derfor har vi et stort fokus på sprogtilegnelse, allerede fra barnet starter i vuggestue og dagpleje.

Vi har fokus på at være gode sproglige rollemodeller for børnene i alle dagens aktiviteter. Vi sætter ord på de ting, vi gør, det barnet gør, og det vi gør sammen med barnet. Vi har fokus på samtaler

med børnene, hvor barn og voksen skiftes til at tale. Samtalen tager udgangspunkt i barnets oplevelser, interesser og sproglige forudsætninger.

Vi anvender sprogstrategier i samtalerne med børnene. Vi arbejder med *Læse Leg*, et materiale baseret på dialogisk læsning og den legende tilgang, der understøtter børnenes ordforråd og sprogforståelse. For at understøtte børnenes lydige opmærksomhed, arbejder vi med *Hit med lyden*.

Vi har udarbejdet en sproghandleplan, som vi systematisk arbejder efter for at understøtte børnenes sproglige udvikling.

KROP OG SANSER

Vi har et stort fokus på, at alle børn bliver udfordret kropsligt og stimuleret sansemotorisk, dels igennem de mange hverdagsaktiviteter, men også gennem fx børneyoga og tilrettelagte bevægelseslege som fx sansebaner, boldspil m.m. Vi tilrettelægger ude- og inde miljøer, der inspirerer børnene til fysisk udfoldelse og giver dem mulighed for mange varierede krop- og sansemotoriske oplevelser og udfordringer.

Sansemotorik er evnen til at reagere kropsligt på de sanseindtryk, som hjernen modtager. Motorik og bevægelse har meget stor betydning for udviklingen af barnets hjerne. Jo mere barnet er i bevægelse og bliver udfordret motorisk, jo flere signaler sendes til hjernen, og jo flere nerveforbindelser etableres der i hjernen. I sidste ende har det en markant betydning for barnets selvværd, ihærdighed, handlekompetencer og mulighed for deltagelse i børnefællesskaberne.

LÆRINGSMILJØ

Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring. Læringsmiljø er et centralt begreb og er der, hvor børnene indgår i fællesskaber og samspil. Det er ikke bare et sted, men også processer. Børnene er i læringsmiljøer hele tiden, og de bevæger sig ud og ind af disse læringsmiljøer hele dagen. Der er det fysiske læringsmiljø, børnenes lege og kultur, de pædagogiske aktiviteter, måden vi er sammen med børnene på og de pædagogiske rutiner og overgange. Vi skal sørge for at etablere pædagogiske læringsmiljøer hele dagen, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

I DAGTILBUDET, VIL DER TYPISK VÆRE FØLGENDE LÆRINGSMILJØER

- Planlagte pædagogiske aktiviteter; fx samling, ture ud af huset, tema og emneperioder og fælleslege.
- Hverdagsrutiner; fx spisning, garderobe, modtagelse af børn, badeværelsesrutiner, overgange mm.
- Børnekulturen i det enkelte dagtilbud, fx børns egne lege, sprogbrug mm.
- Det relationelle samspil mellem barn-barn, voksen-barn, voksen-voksen.

BØRN I UDSATTE POSITIONER

Vi skal sikre, at børn der er i en udsat position har adgang til meningsfulde børnefællesskaber, hvor de oplever trivsel, udvikling og læring. Det er vigtigt, at personalet støtter børn i udsatte positioner til at blive inkluderet i lege med andre børn og indgå i meningsfulde børnefællesskaber. For børn i udsatte positioner har vi et samarbejde med vores faglige sparringspartnere fra TEFL samt forældrene. Vi har fokus på tidlig indsats, og har internt ansat 4 pædagogiske vejledere, som understøtter personalet i dagplejen, vuggestuerne og børnehaverne. Vi har konferencer 6 gange årligt med opfølgende netværksmøder.

PARTNERSKAB MED FORÆLDRENE

Et godt partnerskab har fokus på at styrke både barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse. Vi har den daglige kontakt med forældrene, hvor vi deler vigtige informationer imellem os. Vi forventer, at forældrene informerer os, hvis der har været ændringer i barnets hverdag eller rytme, og forældrene kan forvente, at vi tager kontakt til dem, hvis der er sket noget særligt i institutionen. Vi informerer om planlægning og organisering af aktiviteter gennem vores kommunikationsplatform på Aula og her deler vi billeder samt beskrivelser fra hverdagen.

Vi har følgende visioner for partnerskab med forældre i Dagtilbud Torsted

- Der skabes en tillidsfuld relation mellem forældre og det pædagogiske personale, og at denne relation er kendetegnet ved en gensidig respekt, og forståelse for hinandens roller, ekspertise og perspektiver.
- Samarbejdet skal være tydeligt, ligeværdigt og konkret.
- Forventningsafstemning skal understøtte hverdagen i dagtilbuddet.
- Vejledning til forældre sker ud fra et fagligt fundament.
- Det ressourcefulde møde understøtter udveksling af viden om barnet.
- Forældre mødes af omsorg, hjertevarme og oprigtighed.

BØRNEENES OVERGANGE

Alle skal opleve en god sammenhæng i de kommunale tilbud, fra sundhedsplejen til dagtilbud og skole. I et samarbejde sikrer vi gode og sammenhængende overgange for børnene.

Der udarbejdes hvert år en procesplan for samarbejdet med Østerhåbsskolen, hvilket understøttes af faglige møder og løbende drøftelser. I overgange til skole er der personale med fra dagtilbuddet, der i samarbejde med skolen tilrettelægger de første 2 måneder med udgangspunkt i målene i den pædagogiske læreplan.

Vi har udarbejdet en faglig standard for hvordan overgangen fra hjem til dagtilbud fungerer, samt en faglig standard for overgang fra dagpleje og vuggestue til børnehaven.

ARBEJDSMETODE

I Dagtilbud Torsted arbejder vi med pædagogiske opskrifter, som er udarbejdet for henholdsvis de 0-2 årige samt de 3-6 årige. På baggrund af denne, udarbejder det enkelte team et skema til handling, som målsætter sig i forhold til børnegruppens læring, de pædagogiske tiltag samt tegn på læring, udvikling og trivsel. Der indsamles data, dokumentation. Efterfølgende evalueres der på baggrund af det førnævnte.

Læringsmålene kan være de overordnede læringsmål eller egne konkrete mål. Læringsmålet vil afspejle periodens fokus og børnegruppens behov i den givne periode. Når der arbejdes tematisk vil der typisk blive arbejdet med flere(alle) overordnede læringsmål på en gang. Der er udarbejdet en procesplan, hvor det fremgår tydeligt hvorledes der udarbejdes læringsmål, kvalificeres, indsamles data samt evalueres.

Der evalueres efter den aftalte periode, dette med deltagelse af ledelse, og der udarbejdes derefter nye læringsmål / eller en kvalificering af de eksisterende for børnegruppen.

Vi har udarbejdet et styringsværktøj – pædagogisk opskrift, som hvert team arbejder med. Her gør personalet sig didaktiske overvejelser og refleksioner som: hvorfor, hvordan, hvornår, hvorhenne, hvorledes, hvor mange mm. Der er ligeledes et evalueringsskema hvor der evalueres om målene er nået (børnene har fået den viden, kompetencer og færdigheder der var hensigten) og hvad det har givet personalet af ny viden og muligheder, som fremadrettet kan anvendes i den pædagogiske praksis.

Vi arbejder løbende med at kvalificere vores skabeloner og vores evalueringsværktøj så det giver bedst muligt mening, og dermed har størst mulig effekt for børnenes læring, udvikling og trivsel.

Hvert team informerer og involverer forældrene om periodens mål via Aula. Jævnligt udkommer der forældrenyhedsbrev fra gruppen, der indeholder børnegruppens generelle trivsel, periodens læringsmål og på hvilken måde forældrene kan støtte op om målene.

Ledelsesteamet sikre at der evalueres på læringsmiljøet hvert 2. år og vi vil anvende EVA's selv-evalueringsmateriale samt egne udarbejdet evalueringsskabeloner. Evalueringen offentliggøres på vores hjemmeside.

Gennem netværksmøder, pædagogisk sparring, evaluering i det enkelte team m.m. sikrer vi videndeling af de pædagogiske tiltag der arbejdes med. Det vil sige at den fornyelse der kommer af effekten på den pædagogiske indsats bliver foldet ud i hele organisationen. På den måde bliver det en viden for alle, som det enkelte team kan lade sig inspirere af og eventuelt forfølge og anvende i den pædagogiske praksis.

LÆRINGS, UDVIKLINGS- OG TRIVSELSVÆRDIER

I Torsted har vi 4 værdier, som kendetegner vores Torsted DNA.

Vi er optaget af at alle børn har og tilegner sig **forudsætninger for at trives og udvikles**– og så er vi optaget af at det er **SJOVT**.

VORES DNA ER

- **Helhjertethed**
- **Prof. kærlighed**
- **Relationsspecialist**
- **Høj standard for omsorg**

DE SEKS LÆREPLANSTEMAER

Læreplanen skal kendetegne det pædagogiske læringsmiljø, barnet møder dagen igennem. Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges inden for og på tværs af seks pædagogiske læreplanstemaer.

De seks læreplanstemaer indeholder en række overordnede elementer, som børn i dagtilbud skal møde i det pædagogiske læringsmiljø. Det pædagogiske læringsmiljø skal ligeledes tilrettelægges inden for to pædagogiske mål for hvert læreplanstema, hvor de pædagogiske mål beskriver sammenhængen mellem læringsmiljøet og børnenes læring. Det pædagogiske læringsmiljø skal inddrage hensynet til børnenes alder, forskellige forudsætninger og børnegruppens sammensætning.

LÆRINGSMÅL

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn, social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.

TILTAG

- Vi vil arbejde med differentierede fællesskaber med udgangspunkt i børnenes nærmeste udviklingszone.
- Vi vil hjælpe børnene til at indgå i legefællesskaber, så de oplever sig være betydningsfulde. Vi vil gøre det ved bl.a. vejledt deltagelse hvor vi følger børnenes spor og leder med.
- Vi vil opmuntre til hjælpsomhed blandt børnene. Vi vil gøre det ved at opfordre børnene til at hjælpe hinanden fx via hjælpevenner, garderobevenner mm. Og omkring vores hverdagsrutiner fx dække bord sammen, samt aktiviteter hvor de skal samarbejde.
- Vi vil guide børnene ved uenighed ved at hjælpe dem med at afkode og sætte ord på egne og andres følelser og give dem plads til at forklare sig (og sine handlinger).
- Vi vil være undersøgende i forhold til om den pædagogiske praksis skaber unødvendige konflikter. Vi forholder os til, om det kræver ændring af praksis.
- Vi vil gøre brug af "pædagogisk bagdør", således alle har mulighed for at deltage i de strukturerede aktiviteter.
- Vi vil hjælpe børnene med at indgå i relationer, som kan give mulighed for at der opstår venskaber. Vi vil inddrage forældrene, så de har mulighed for at støtte op om relationerne.
- Gennem dialog og ved at sætte fokus på det børnene er optagede af. Vi vil tale med dem om hverdagen i institutionen, få dem til at sætte ord på det der er godt, og det de gerne vil have anderledes fx ved anvendelse af børnenes egne fotos, børneinterviews m.m.
- Vi vil arbejde med organisering, struktur og genkendelighed.
- Vi vil give hverdagsrutiner mere tid og opmærksomhed i vores pædagogiske overvejelser.

LÆRINGSMÅL

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj mm.

Børn i dagtilbuddet skal deltage i sociale fællesskaber, hvor de oplever at høre til, og hvor de kan bidrage værdifuldt og relevant til fælles lege, aktiviteter og samvær. Alle børn, og særligt børn der længerevarende befinder sig i udsatte positioner, er afhængige af, at det pædagogiske læringsmiljø opfatter forskellighed som en ressource og understøtter muligheden for deltagelse og medindflydelse til fælles glæde og engagement.

TILTAG

- Vi vil hjælpe børnene til at indgå i relationer ved at tage udgangspunkt i hverdagsrutiner og fællesaktiviteter.
- Vi vil ud fra principperne om anerkendende pædagogik møde børnene med respekt, og stræbe efter at optræde som gode rollemodeller for børnene i dagligdagen.
- Vi vil arbejde med vejledt deltagelse. Det vil vi gøre gennem hverdagspraksis fx ud fra planlagte aktiviteter, leg og dagligdagens rutiner.
- Vi vil være anerkendende i samværet med børnene.
- Vi vil bruge forskellige metoder bl.a. viden om "nuzo".
- Vi vil gøre brug af materialet "fri for mobberi" hvis det er relevant.
- Vi vil tage barnets perspektiv og hjælpe med at italesætte dets følelser og behov.
- Vi vil arbejde ud fra et resourcesyn og fortælle den gode historie om og til barnet.
- Vi vil være nærværende og fordybe os sammen med børnene og give dem ro og opmærksomhed.
- Vi vil tale positivt om både børn og voksne og opfordre forældrene til at gøre det samme.
- Vi vil hjælpe barnet til at mestre igennem at øve sig og være vedholdende.

LÆRINGSMÅL

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale. Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.

Sprog læres som en naturlig forlængelse af den udveksling, der foregår som blikretning, pludren og gestik, og det kræver nærvær, øjenkontakt og fælles opmærksomhed. Det pædagogiske personale skal derfor være indlevende, nysgerrige og have lyst til kommunikation og samtale med fokus på det, børnene er optagede af. Det har stor betydning for børnenes kommunikative og sproglige udvikling, hvordan det pædagogiske personale henvender sig til børnene, taler med dem, giver beskeder og sætter ord på det, der sker i rutiner og aktiviteter. Kvaliteten i samtaler mellem det pædagogiske personale og børn er i det hele taget væsentlig og særlig betydningsfuld for børn.

Børns sprog udvikles i dialoger med sproglige rollemodeller ved at lytte, fortælle, stille spørgsmål til deres omgivelser og ved at lege med sproget. Når børn eksperimenterer kommunikativt og sprogligt, opnår de erfaringer med at aflæse, genskabe og udvikle en passende kommunikation i forskellige situationer og fællesskaber. Det betyder bl.a., at det pædagogiske personale må understøtte alle børn til at indgå i dialoger, hvor de lærer at skiftes til at være i en tale- og en lytteposition. **Se i øvrigt vores sproghandleplan.**

TILTAG

- De voksne sætter ord på det de gør, og understøtter børnene til at finde de ord.
- De voksne taler **med** børnene og er opmærksom på den gode udviklende dialog.
- Vi anvender rim, rytme og remser, i hverdagen.
- Vi anvender dialogisk læsning - læseleg
- Vi introducere børn til bogstaver og skrift, ved at skrive ord og navne.
- Sange og sanglege med fagter.
- Arbejder i differentierede sproggrupper.
- Støtter børnene i at samtale.
- Styrker ordforrådet ved at bruge nuancer og synonymmer i sproget. Vi har fokus på de "mellem" og "høj" frekvente ord.
- Alle anvender understøttende sprogstrategier.

LÆRINGSMÅL

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen - gennem ro og bevægelse - lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel. Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relations dannelse udgår fra kroppen.

Vi erfarer og lærer gennem kroppen. De muligheder skal vi give børnene. Thomas Moser (professor i idrætsvidenskab) bruger begrebet "kropslighed", hvilket åbner for en rummelig tilgang til børns krop og bevægelse. Kropslighed er også sanser, følelser og kognitive kompetencer, der er tæt forbundne.

Thomas Moser beskriver fire grundlæggende betydninger af krop og bevægelse:

- Redskab til at erobre verden: kroppens motoriske og bevægelses færdigheder og biologiske forudsætninger. Kroppens betydning er instrumentel men samtidig i tæt tilknytning til kulturelle og psykosociale processer.
- Sanselig tilgang til verden: kognitive processer dannes på grundlag af kropslige erfaringer – det er især tydeligt ved små børn, der udforsker og lærer omverden gennem kroppens eksperimenter.
- Grundlag for social iscenesættelse/samarbejde: krop og bevægelse er et kommunikativt redskab. I social sammenhæng positionerer vi os gennem kroppens udtryk og aflæser andre mennesker gennem deres krops udtryk.
- Identitetsskabende og -forankrende funktion: kroppen er med til at definere barnets position i fællesskabet og dermed barnets identitetsdannelse.

Motorisk udvikling foregår i en cirkulær proces mellem motorisk kontrol og sanseintegration, hvor erfaringerne aflejres i kropsskemaet.

Kropsskemaet består af alle vores oplagrede erfaringer med bevægelse – jo flere kropslige erfaringer barnet får jo tættere og mere nuanceret bliver kropsskemaet og jo bedre grundlag har barnet for at tilegne sig nye erfaringer. Et barn der lærer noget nyt kommer gennem fire faser:

ORIENTERINGSFASEN:

GROVKOORDINATORFASEN:

FINKOORDINERINGSFASEN:

STABILISERINGSFASEN:

Barnet vil noget nyt – iagttager ofte andre børn

Barnet eksperimenterer – bevægelsen begynder så småt at tage form

Barnet gentager igen og igen, men med små forandringer på baggrund af feedback

Også kaldet automatiseringsfasen.

TILTAG

- Vi vil tilrettelægge læringsmiljøer for børnene, der sikrer, at de kan udfolde sig kropsligt i alle sammenhænge i hverdagen.
- Børnene skal have mulighed for at arbejde med grundbevægelserne (rulle, krybe, gå, kravle, hoppe, løbe, springe, kaste og gribe)
- Børnene skal have mulighed for at få stimuleret især det vestibulære, kinæstetiske og proprioceptive sansesystem.
- Børnene skal have mulighed for at lagre så meget som muligt i deres kropsskema – både i planlagte aktiviteter men også i hverdagens aktiviteter. Dette gør vi ved at børnene får mulighed for at gøre så meget som muligt selv. Hver gang vi overtager en opgave/bevægelse som barnet selv kan evt. med støtte, fratager vi barnet en chance for at indlejre endnu en erfaring i kropsskemaet.
- Didaktiske overvejelser ved planlagte motoriske aktiviteter bør også indbefatte rammeaktiviteter, der giver børnene mulighed for selv at eksperimentere, at afprøve og gentage bevægelsesmønstre og dermed udvide deres kropslige kompetencer samt rammelege der differentieres således, at det enkelte barn oplever flow og er i zonen for nærmeste udviklingszone.
- Vi vil være gode rollemodeller, der bruger rummet omkring os, er nærværende og møder børnene hvor de er og følger deres spor både ude og inde.

LÆRINGSMÅL

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension. Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også et grundlag for at arbejde med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.

Science tilgangen vægter en undersøgende tilgang, som åbner for en aktiv inddragelse af naturen og naturfænomener som lys, luft, magnetisme og vejrfænomener. I science-tilgangen er der fokus på børns begyndende forståelse for lovmæssigheder i naturen, børns medfødte talforfølelse, forfølelse for størrelser og dermed en begyndende matematisk opmærksomhed.

MODELLER OG PEJLEMÆRKER

VORES 4 PEJLEMÆRKER

1. At støtte børnene i at "se nøje efter" (at se ligheder og forskelle)
2. At støtte et rigt sproglig miljø (kommunikative færdigheder)
3. At støtte en eksperimenterende og undersøgende tilgang (forholde sig eksperimenterende og undersøgende)
4. At støtte de første modeller og konstruktioner (kategorisering/sortering – før matematiske begreber)

STEAM I DAGTILBUD

Science: Børn undersøger og eksperimenterer i og med deres omverden

Technology: Børn bruger mange forskellige teknologier - også digitale

Engineering: Børn støder ind i, udforsker og løser problemer

Arts: Børn designer og formgiver på nye og kreative måder

Maths: Børn organiserer og skaber mønstre

TILTAG – BÅDE INDE & UDE

- Vi arbejder med at skabe lege- og læringsmiljøer ude og inde, så børn kan udforske og undersøge naturen
- Vi arbejder med årstiderne
- Vi eksperimenterer med naturens materialer
- Vi undersøger livet i naturen
- Vi arbejder med ture ud af huset, og på legepladser i både store og små grupper.
- Vi understøtter børnenes nysgerrighed efter at forstå og undersøge naturen, finde insekter, lytte til fuglestemmer m.m. Vi taler om hvad vi finder, ser, hører, lugter, mærker og kan smage på i naturen.
- Vi følger børnenes "spor" for herved at gøre dem nysgerrige og motiverede. Eventuelt fortsætter med nærmere fordybelse og undersøgelse (via opslagsbøger og internet).
- Vi vil planlægge og strukturere forløb, og være anerkendende i vores samvær med børnene så vi fremme fordybelse, trivsel og den gode oplevelse.
- Vi vil være bevidste om vores egen rolle (foran, ved siden af, bagved). Samtidig vil vi fokusere på spontan eller planlagt videndeling. Viden kan besiddes på forhånd, men kan også erhverves sammen med børnene.
- Vi vil have det sjovt, være begejstret og på den måde fremme børnenes glæde ved naturen.
- Vi vil være positive overfor oplevelser i uderummet. Uanset vind og vejr.
- Vi vil have og tage tid til at udforske og eksperimentere.
- Vi vil fungere som rollemodeller, og udvise interesse og nysgerrighed i uderummet. Både verbalt og kropsligt.

LÆRINGSMÅL

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Kultur er både en kunstnerisk skabende kraft der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet. Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.

TILTAG

- Vi vil lære børnene vores lands traditioner, ved at fortælle dem om hvorfor vi fejrer fastelavn, jul, påske m.m.
- Vi vil lære børnene om andre kulturer ved at have fokus på forskellige traditioner, sprog, mad, flag m.m.
- Vi vil tilbyde børnene pædagogiske aktiviteter, hvor de får kendskab til mange forskellige materialer: ler, papir stof, udklædning, maling m.m.
- Vi vil have fokus på, hvor vi hænger billeder og anden inspiration for børnene, det skal være for børnene.
- Vi vil have fokus på det æstetiske børnemiljø og inddrage børnene.
- Vi vil lave musik, teater, kunstudstillinger og andre tiltag der kan fremme børns muligheder for udtryksformer og deres musiske dannelse.

SKEMA TIL HANDLING

AFDELING _____

TEAM _____

Indhold Hvad vil vi arbejde med? Hvilken teori fra opskriften tager vi udgangspunkt i? Praksisfortælling, som illustrere hvorfor indholdet er relevant for jeres børnegruppe. Hvilken del af børnesynet vil I særligt fremhæve?	
MÅL Hvad vil vi gerne opnå? Mål for børnegruppen? Mål for de voksne?	
TILTAG Hvad vil vi gøre for at nå målet? Tiltag er konkrete handlinger, henimod at nå målene. Hvordan vil I inddrage eller formidle arbejdet med opskriften til forældrene?	

TEGN Hvad vil vi se efter for at vurdere, om vi er på vej til at nå målet?	
OPFØLGNING Hvordan og hvornår vil vi vurdere om vi har nået målet? Hvem? Hvornår? Anvendt data?	
REFLEKSIONER OVER PRAKSIS Hvordan lykkes vi med at skabe rammerne for børnenes læringsmiljøer? Hvilke forbedringsmuligheder ser vi? Opsamling til kommende evaluering.	

EVALUERINGSKULTUR

Vi arbejder systematisk med at udvikle og kvalificere det pædagogiske læringsmiljø ved hjælp af vores evalueringskultur. Disse overvejelser er vigtige for at skabe god kvalitet i vores dagtilbud. Evalueringen tager udgangspunkt i de pædagogiske mål, sammenhæng mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Alle daglige situationer er vigtige i forhold til børnenes trivsel, læring og udvikling, og det er derfor vigtigt, at vi hele tiden reflekterer over, hvordan disse tilrettelægges. Vi skal sikre en løbende pædagogisk dokumentation, som indgår i vores evaluering, og evalueringen skal offentliggøres. Vores refleksioner skal bruges og gøre os klogere på, hvordan vi kan udvikle læringsmiljøet, og kræver, at vi som voksne er iagttagende på, hvad der sker. Vi skal undre os, være nysgerrige, opsamle og justere praksis, og når vi har ændret det, reflekterer vi igen over om det virker.

EVALUERINGSMETODER

Lovændringerne indeholder en ny bestemmelse om, at lederen er ansvarlig for at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet, hvilket vi har fuld implementeret. Vi arbejder systematisk med en evalueringskultur, hvor vi gennem faglige drøftelser reflekterer over, om vores tiltag har en virkningsfuld effekt for børnene.

Formålet med den pædagogiske dokumentation er at synliggøre barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse. Vi beskriver og reflekterer over læringsmiljøet, synliggør den faglige intention og vurderer på det dokumenterede i evalueringsprocessen.

Evalueringskulturen skal udvikle og kvalificere det pædagogiske læringsmiljø og den pædagogiske praksis, og vores faglige drøftelse skal sikre god kvalitet i vores dagtilbud.

Evalueringen handler om at reflektere over sammenhæng mellem læringsmiljøet og børnenes læring, trivsel, dannelse og udvikling.

Evaluering er en kontinuerlig proces med fokus på effekten af vores pædagogiske praksis, hvilket vi understøtter gennem en procesplan.

Gennem dokumentation og evaluering skal vi skabe ny viden, der bidrager til at udvikle kvaliteten af læringsmiljøet. Evalueringen er en løbende proces med fokus på kontinuerligt at udvikle den eksisterende praksis.

Ved evaluering vurderer og reflekterer vi over vores hverdagspædagogik. Evaluering handler om at undersøge og udvikle.

Ved evaluering skal vores pædagogiske dokumentation samt vores observationer fortælle os om vores praksis og børnegruppens udbytte.

Vi beskriver vores hverdag i dagtilbud gennem henholdsvis vores hjemmeside samt gennem kommunikation på Aula.

Det pædagogiske personale udarbejder skema til handling med afsæt i de pædagogiske opskrifter, som beskriver det enkelte teams hverdagspraksis.

Ved hjælp af vores evaluering skal vi se sammenhængen mellem faglig intention, mål, indsats og effekt, samt indsamle ny viden til brug for kvalificering af læringsmiljøet. Dette gøres gennem faglig drøftelser, gennemgang af systematisk dokumentationsmateriale, fotos, børneinterviews, praksisfortællinger og aktionslæringsforløb. Vi vil fortsat i 2023-2025 eksperimentere med forskellige evalueringsmetoder.

PÆDAGOGISK LÆREPLAN

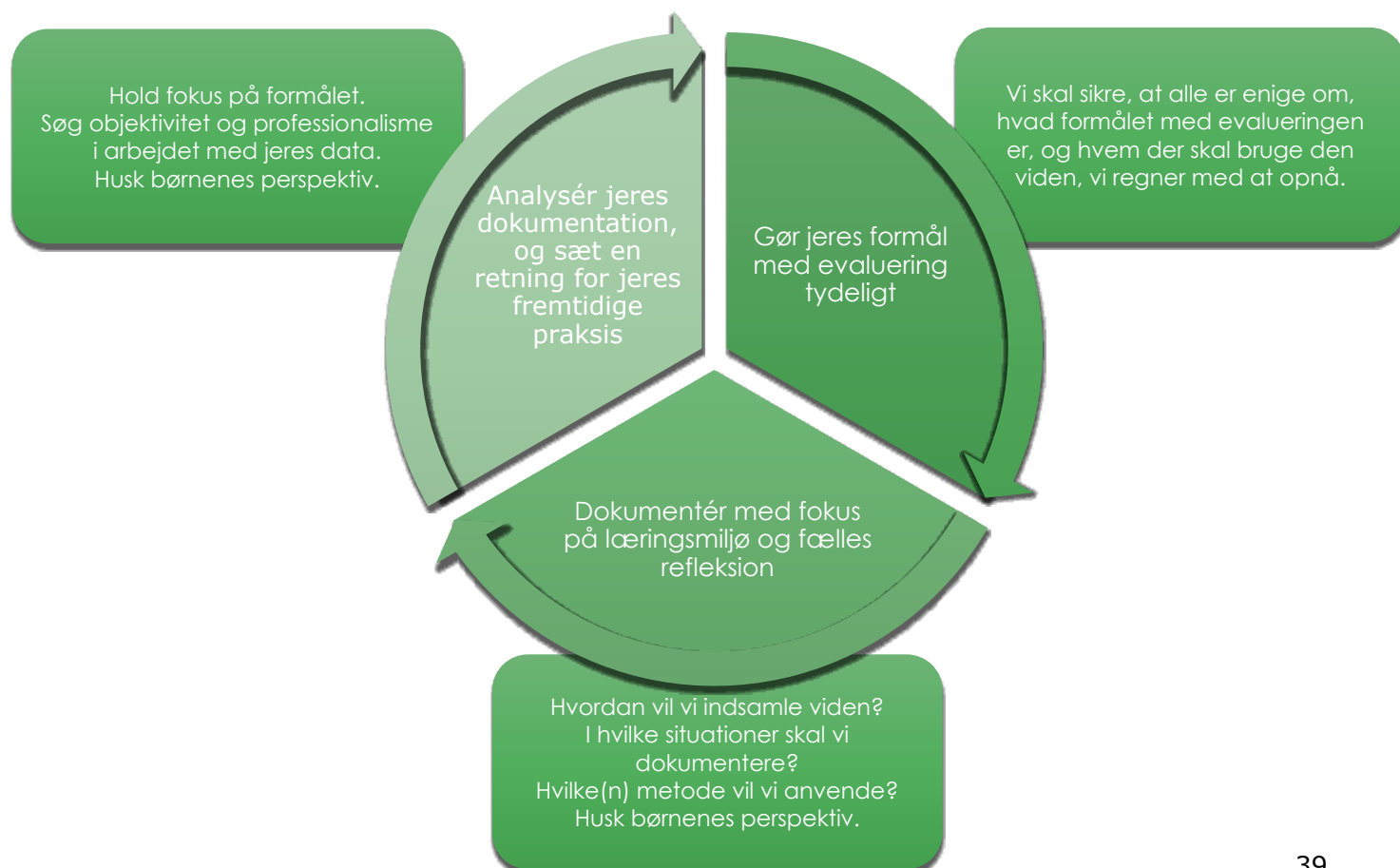
Det pædagogiske personale arbejder i deres hverdagspraksis med udviklingen af lege og læringsmiljøerne med fokus på det meningsfulde og effektfulde for børnene.

Hvilket udbytte har børnene af hverdagen?
Børnenes perspektiver?
Samspil og relationer?
Deltagelsesmuligheder?
Hvilken stemning er tilsted i læringsmiljøet?
Det pædagogiske personales rolle og placering?
Hvad skal justeres og forankres?

Vores pædagogiske dokumentation skal være et redskab til:

Refleksion over sammenhængen mellem læringsmiljøet og børnene læring, udvikling, dannelse og trivsel.
Udfoldelse af børnenes perspektiver og deltagelsesmuligheder.
Synliggørelse af læringsmiljøets indretning og anvendelse.
En styrket kommunikation mellem det pædagogiske personale og forældrene omkring børnenes leg og læring.
Synliggørelse og udvikling af den pædagogiske praksis.
Styrkelse af evalueringskultur.

Der er tre trin i den evaluerende praksis (model fra EVA)

MÅL

Vi vil evaluere på, hvordan vi er lykkedes med at få implementeret en systematisk evalueringskultur samt give eksempler på, hvordan vi har gjort det.

TILTAG

Vi har udarbejdet en procesplan for udviklingen af indsatserne omkring de pædagogiske opskrifter. Denne er beskrivende for den processuelle struktur for disse indsatser.

Vi vil 2 gange årligt evaluere på de pædagogiske opskrifter i hvert team ud fra forskellige evalueringsmetoder.

Eksempler på dette er: selvevaluering, aktionslæringsforløb, skema til evaluering af praksis, inddragelse af børneperspektiver mv.

Lederne faciliterer møderne og data/dokumentation kan være videoklip, praksisfortællinger, billedokumentation, eller skriftlig evaluering.

Vi vil en gang om året evaluere på vores sprogvurderinger i et fælles PLF med sprogkonsulenter, tale/høre konsulenter, pædagogiske vejledere samt ledelse.

Vi vil tænke i flere perspektiver, når vi evaluerer. Der er bl.a. ledelsens, det pædagogiske personales, samt børnenes perspektiver.

Vi vil anvende EVA's selvevalueringsværktøj ift. Læringsmiljøerne, udarbejdet skema til evaluering af pædagogisk praksis samt aktionslæringsforløb.

Vi har årligt flere pædagogiske fællesmøder samt pædagogiske fredage.

TEGN

Vi er i gang med at øve os i en systematik ift. læringsfællesskaberne (PLF) samt har et dagtilbud, der eksperimenter og er optaget af kvalitetsudvikling med udgangspunkt i skema til evaluering af praksis.

Pædagogisk personale mødes flere gange årligt og videndeler omkring metoder og tiltag.

At det pædagogiske personale er optaget af, hvilken effekt de pædagogiske tiltag har for børnene, og at børnene oplever det meningsfuldt

EVALUERINGSSKEMA

Skema til evaluering af pædagogisk opskrift

TEAM: _____

Hvorledes har jeres pædagogiske opskrift givet anledning til udvikling af jeres pædagogiske praksis?

Hvad er lykket i processerne med læringsmålene, samt udviklingen af lege og læringsmiljøerne?

Hvorledes har I anvendt data i indfrielsen af jeres læringsmål?

Hvordan har I arbejdet med samspil og relationer mellem voksen/barn og barn/barn?

Hvorledes har I tilgået arbejdet med børnenes perspektiver?

Hvordan har I arbejdet med at inddrage forældrene i Jeres pædagogiske indsatser?

